

MAHA THEERA RACHOBAI FOSTERING PATRIOTISM THROUGH THE ROYAL WRITINGS OF KING VAJIRAVUDH (RAMA VI)

Natthapon KAEWDANG^{1*}, Prachuab TONGSRI¹ and Poramet KUNGSAMRONG¹

1 Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand; www.world2547@gmail.com

(Corresponding Author)

ARTICLE HISTORY

Received: 19 September 2025

Revised: 3 October 2025

Published: 16 October 2025

ABSTRACT

This article examines both prose and verse royal compositions of King Vajiravudh (Rama VI) as a “Mahathirraj-policy,” a cultural strategy designed to instill patriotism and strengthen Siam’s national identity during its transition to a modern nation-state. Through textual and historical analysis of key works such as Khlon Tit Lor (Mud Sticking to the Wheel), Lathi Ao Yang (The Imitation Mania), Siam Anusati, Phra Ruang, Thai Ruam Kamlang, Thai Samakkhi, The Merchant of Venice (adapted as Venisawanit), and Viwah Phra Samut, the study demonstrates how King Vajiravudh transformed “letters” into a cultural apparatus that functioned as emotional discipline and everyday ritual. Poetry, songs, and plays became “bridges” linking ideology with lived practice. Three core lessons emerge: 1) clearly defining threats and social problems, 2) proposing practicable civic ideals is unity, discipline, sacrifice, and 3) institutionalizing cultural spaces for reiterating shared meanings. These royal writings were not merely aesthetic expressions but cultural strategies embedding the values of “Nation, Religion, and Monarchy” deeply into public consciousness. The study concludes that King Vajiravudh’s literary endeavors exemplify his vision as the “Mahathirraj,” a monarch-scholar who used literature as a cultural apparatus to secure national cohesion and resilience, remaining highly relevant today.

Keywords: Mahatheera Policy, Patriotism Values, Royal Writings, King Vajiravudh (Rama VI)

CITATION INFORMATION: Kaewdang, N., Tongsri, P., & Kungsamrong, P. (2025). Maha Theera Rachobai Fostering Patriotism through the Royal Writings of King Vajiravudh (Rama VI). *Procedia of Multidisciplinary Research*, 3(10), 58

มหาธีรราชโยบาย การสร้างค่านิยมรักชาติผ่านงานพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณัฐพนธ์ แก้วแดง¹, ประจวบ ทองศรี¹ และ ประเมษฐ์ กุ้งสำโรง¹

1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; www.world2547@gmail.com (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะ “มหาธีรราชโยบาย” หรือพระบรมราชโยบายเชิงวัฒนธรรมที่ทรงออกแบบเพื่อสร้างค่านิยมรักชาติ และเสริมเอกลักษณ์ชาติสยาม ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่รัฐชาติสมัยใหม่ การวิเคราะห์เนื้อหา และบริบททางประวัติศาสตร์ของงานสำคัญ เช่น โคลนติดล้อ, ลัทธิเอาอย่าง, สยามานุสสติ, พระร่วง, ไทยรวมกำลัง, ไทยสามัคคี, เวณิสวานิช และ วิวาหพระสมุท ซึ่งว่าพระองค์ทรงเปลี่ยน “ตัวหนังสือ” ให้ทำงานเป็นทั้งวินัยทางอารมณ์ และพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ผ่านบทกวี เพลง และละคร จนเกิด “สะพาน” เชื่อมอุดมการณ์กับการปฏิบัติจริง บทเรียนสำคัญ ได้แก่ 1) การนิยามภัยและปัญหาสังคมอย่างชัดเจน 2) การเสนออุดมคติพลเมืองที่ปฏิบัติได้จริง คือ สามัคคี วินัย เสียสละ และ 3) การสร้างพื้นที่วัฒนธรรมเพื่อย้าเข้าความหมาย พระราชนิพนธ์จึงมิได้เป็นเพียงงานสุนทรีย์ หากเป็นยุทธศาสตร์ที่ปลูกฝังค่านิยม “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ให้หยั่งรากลึกในสังคมไทย สะท้อนพระปรีชาญาณของ “สมเด็จพระมหาธีรราช” ที่ยังทรงความร่วมมือถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: มหาธีรราชโยบาย, ค่านิยมรักชาติ, พระราชนิพนธ์, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ข้อมูลการอ้างอิง: ณัฐพนธ์ แก้วแดง, ประจวบ ทองศรี และ ประเมษฐ์ กุ้งสำโรง. (2568). มหาธีรราชโยบาย การสร้างค่านิยมรักชาติผ่านงานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 3(10), 58

บทนำ

“หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง เราก้เหมือนอยู่คง ซ้ำพิด้วย หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤฯ เราก้เหมือนมอดม้วย หมดสิ้น สกุลไทย” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2461 อ้างถึงใน วรชาติ มีชูบท, 2553) ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 สยามต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระบรมราโชบายที่สำคัญในการสร้างค่านิยมรักชาติ เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และทำให้ประชาชนตระหนักถึงความเป็นพลเมือง (สายปาน ปุริวรรตชนะ, 2568) พระองค์จึงทรงเลือกใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารอุดมการณ์ โดยทรงใช้เนื้อหาสอดแทรกแนวคิดชาตินิยม และความจงรักภักดี โดยเฉพาะข้อความที่ชี้ให้เห็นว่า “ชาติคือคณะชน หลายๆ คณะรวมกันเป็นคณะใหญ่ ให้รักและเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ความจงรักภักดีที่แท้จริง คือความรักชาติ” (ชนัญชิตา บุญเหาะ และ ปัทมะกลางกุล หน้าผิง, 2561: 50)

“กว่าคนจะรู้ว่าข้าทำกะไรไว้แก่แผ่นดิน ข้าก็คงตายไปนานแล้ว” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ จนสามารถนำสยามก้าวพ้นอุปสรรคทั้งปวง แต่ล้วนเป็นสิ่งที่ล้ำสมัยเกินกว่าที่ประชาชนในยุคสมัยนั้นจะรับรู้และเข้าใจในแนวพระราชดำริของพระองค์ ดังข้อความข้างต้น นั่นคือคำพยานสำคัญที่ทรงมีกระแสพระราชดำรัสพระราชทานไว้แก่มหาดเล็กคนหนึ่ง (วรชาติ มีชูบท, 2553: 12) จึงทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรงพระราชสถานะ “สมเด็จพระมหาธีรราช” แปลว่า “ราชาผู้ทรงเป็นจอมปราชญ์” (วรชาติ มีชูบท, 2553: 283) สอดคล้องกับ สายปาน ปุริวรรตชนะ (2568) พระราชสมัญญานามนี้ เป็นพระราชสมัญญาที่ พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) เป็นผู้ประดิษฐ์ถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสการแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง จัดการรับเสด็จ และ ชิงนาง ในวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ พ.ศ.2469 และต่อมาได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจนใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งเพื่อต้องการวิเคราะห์ สังเคราะห์ พระบรมราโชบายที่ทรงใช้บทพระราชนิพนธ์สร้างค่านิยมให้พลเมืองในประเทศ เกิดความรักชาติ และเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสกษัตริย์สมัย 100 ปี วันสวรรคต “สมเด็จพระมหาธีรราช ราชาผู้ทรงเป็นจอมปราชญ์แห่งแผ่นดิน

กรอบแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษานี้วางอยู่บนกรอบ “วรรณกรรมในฐานะการประกอบสร้างสังคม” ที่เห็นว่าข้อความ วาทกรรม และพิธีกรรม วัฒนธรรมร่วมกันผลิต “ชาติ” ให้กลายเป็นความจริงทางจินตภาพและสถาบัน (Anderson, 2006; Hobsbawm & Ranger, 2012; Reynolds, 2011) แนวคิด “ชาติ/ชาตินิยม” ในสยามต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ถูกทำให้เป็นรูปธรรมผ่านสื่อและพิธีกรรมของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอเรื่อง “ภูมิภายาของชาติ” และการทำแผนที่จัดระเบียบพื้นที่-ประชากร (Thongchai Winichakul, 1994) นอกจากนี้ บทความใช้กรอบ “Soft Power ทางวัฒนธรรม” เพื่ออ่านพระราชนิพนธ์ในฐานะเครื่องมือโน้มน้าวความหมายและค่านิยมโดยมิใช่การบังคับ แต่ผ่านแรงดึงดูดทางสัญลักษณ์ อารมณ์ และแบบแผน (Nye, 2004) พร้อมเชื่อมกับวาทศิลป์ทางการเมืองไทยช่วงรอยต่อสู่รัฐชาติ (กุลลดา เกษบุญชู มีด, 2554; ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549) และงานที่ชี้ให้เห็นบทบาทของศิลปะการแสดงในการสร้างความจงรักภักดีและเอกภาพ (Jackson, 2010; มนตรี อุมะวิชนี, 2527) กรอบดังกล่าวทำให้เราอธิบาย “มหาธีรราชโอบาย” ในฐานะกลยุทธ์ทางวัฒนธรรม ที่เชื่อมงานเขียน เพลง และละคร เข้ากับสถาบันสมัยใหม่ เช่น โรงเรียน เสือป่า ลูกเสือ และพิธีรัฐ

โดยสรุปแล้ว แนวคิดเรื่อง “มหาธีรราชโอบาย” ในฐานะกลไกสร้างค่านิยมรักชาติ อธิบายได้ผ่านกรอบ “วรรณกรรมในฐานะการประกอบสร้างสังคม” ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ข้อความ วาทกรรม และพิธีกรรมทางวัฒนธรรมมีบทบาทสร้าง “ชาติ” ให้ปรากฏเป็นจริงในจินตภาพและสถาบันทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิด “ภูมิภายาของชาติ” ที่ชี้ว่าการจัดระเบียบพื้นที่ และประชากรเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรัฐชาติ ขณะเดียวกัน มีการใช้กรอบ “Soft Power ทางวัฒนธรรม” อธิบายการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้พระราชนิพนธ์ เพลง และละครเป็นสื่อโน้มน้าวค่านิยมโดยไม่ต้องบังคับแต่

สร้างแรงดึงดูดทางสัญลักษณ์และอารมณ์ เชื่อมโยงกับวาทศิลป์ทางการเมืองและบทบาทของศิลปะในการสร้างความจงรักภักดีและเอกภาพของชาติ กรอบความคิดเหล่านี้ช่วยให้เห็นว่า “มหาธีร์ราโชบาย” คือยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมผลงานทางวรรณศิลป์กับสถาบันสมัยใหม่เพื่อปลูกฝังค่านิยมรักชาติอย่างเป็นระบบ

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2424 เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเริ่มศึกษาสรรพวิทยาการต่างๆ ในพระบรมหาราชวัง และเสด็จฯ ไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ภายหลังจากเสด็จฯ นิวเดลี และเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2453 (วรชาติ มีชูบท, 2553: 8) จนกระทั่งเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2468

“มหาธีร์ราโชบาย”

คำว่า “มหาธีร์ราโชบาย” เป็นคำที่ผู้เขียนคิดขึ้นเพื่อเปิดเรื่องบทความให้มีความน่าสนใจและสละสลวย โดยคำว่า “มหาธีร์ราโชบาย” ประกอบขึ้นจากคำว่า มหาธีรราช + ราโชบาย คำว่า “มหาธีรราช” ผู้เขียนนำมาจาก พระราชสมัญญาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และคำว่า “ราโชบาย” มาจากรากศัพท์ภาษาบาลี-สันสกฤต คือ “ราช” + “อุบาย” โดย “ราช” หมายถึง กษัตริย์ ส่วน “อุบาย” แปลว่า วิธีการอันแยบคาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ดังนั้น “มหาธีร์ราโชบาย” ในทฤษฎีของผู้เขียนแล้ว จึงมีความหมายว่า นโยบายอันแยบยลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเชิงแนวคิด “มหาธีร์ราโชบาย” อาจตีความเป็น meta-policy เชิงวัฒนธรรม การออกแบบรูปแบบการสื่อสารและการมีส่วนร่วม รวมถึงการฝังตัวในสถาบัน (โรงเรียน เสือป่า ลูกเสือ เวกทีละคร วงดนตรี) ให้เกิด “การย่ำซ้ำเชิงพิธีกรรม” (Anderson, 2006; Nye, 2004; Hobsbawm & Ranger, 2012) มิตินี้ชี้ว่า นโยบายมิใช่เพียงคำประกาศ แต่คือการออกแบบสภาพแวดล้อมของความหมาย

ปัจจัยที่ส่งผลเกิดแนวพระราชดำริสร้างค่านิยมรักชาติ

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 1 มกราคม ร.ศ.130 ความตอนหนึ่งว่า “ต้องจำฝังไว้ในใจว่าบรรพบุรุษของเราได้อุตสาหะทำนุบำรุงชาติของเราให้ยั่งยืนตลอดมา จนถึงขั้นเราทั้งหลายได้รับความสุขสำราญอยู่ทุกวันนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของเราที่จะรักษามรดกอันนี้ไว้มิให้เสื่อมทรามไปได้เลย เราทั้งหลายจึงจะเงยหน้าเข้าสมาคมกับนานาประเทศได้โดยมิต้องมีความละอาย” (วชิราวุธวิทยาลัย, 2555: 10) จากพระราชดำริจะเห็นพระราชปณิธานของพระองค์ที่ทรงปลูกฝังค่านิยมแก่พลกนิกรของพระองค์ผ่านบทพระราชนิพนธ์สอดคล้องกับ กรรณิภรณ์ สุวรรณานนท์ (2524: 4) อธิบายว่า พระองค์ได้รับการอบรมจากผู้มีแนวคิดอนุรักษนิยม อีกทั้งการสถาปนาเป็นสยามมกุฎราชกุมารโดยมิได้ทรงเตรียมพระองค์มาก่อน ประกอบกับช่องว่างระหว่างวัยกับชนชั้นนำ ทำให้ทรงแสวงหาฐานพลังทางสังคมใหม่ๆ อีกทั้งเหตุการณ์กบฏ ร.ศ.130 และภัยจักรวรรดินิยมที่คุกคามสยาม ยิ่งทำให้พระองค์ทรงไม่มั่นพระทัยต่อเสถียรภาพของสถาบันกษัตริย์และความมั่นคงของชาติ

นอกจากนี้ สุวัฒน์ เลี่ยมประวัต (2560: 5) ชี้ว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับชาตินิยม โดยปลูกฝังให้ประชาชน ทั้งนี้มีปัจจัยสองประการ คือ ภายนอก ได้แก่ อิทธิพลตะวันตก และภายใน ได้แก่ อิทธิพลทางเศรษฐกิจและการรวมกลุ่มของชาวจีน ตลอดจนความเคลื่อนไหวของทหาร ร.ศ.130 ซึ่งกดดันให้สังคมไทยตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเอกภาพ

ธีรจุฑา เมฆิน (2558) ระบุว่า ลัทธิชาตินิยมไทยเริ่มต้นชัดเจนในรัชกาลที่ 6 โดยปัจจัยภายนอก คือ การล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ขณะที่ปัจจัยภายใน คือ การศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการสร้างแนวคิดชาตินิยมแบบอุดมการณ์สูง (Aristocratic nationalism) ที่เน้นวัฒนธรรมสูงตามแบบ Victorian เช่น วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และศิลปะ รวมถึงการที่พระองค์เสด็จไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ในช่วงที่ Victorian nationalism กำลังแพร่หลาย

ส่งผลต่อวิถีคิดอย่างมาก พระองค์จึงตระหนักว่าความเข้มแข็งของรัฐต้องอาศัยวัฒนธรรมสูงเป็นฐานในการหล่อหลอมประชาชนให้มีจิตสำนึกพลเมืองที่เข้มแข็งและพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม

ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงเลือกใช้วรรณกรรมและการละครเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมที่ความความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสอดแทรกคุณค่าที่จำเป็นต่อการสร้างชาติ ว่าด้วยความเสียสละ ความกล้าหาญ และความจงรักภักดี ซึ่งเนื้อหาหมักนำเสนออุปสรรคที่ขัดขวางสังคม ควบคู่กับการชี้ให้เห็นคุณธรรมของผู้พร้อมอุทิศตนเพื่อบ้านเมือง ทำหน้าที่เป็นกระบวนการปลูกฝัง “พลเมืองแบบใหม่” สะท้อนให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการใช้ศิลปะการประพันธ์เป็นยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างเอกภาพของชาติสยาม

พระราชนิพนธ์ในฐานะเครื่องมือสร้างค่านิยมรักชาติ

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีมากกว่า 1,200 เรื่อง ล้วนแต่ปลูกฝังแนวคิดชาตินิยมแบบอุดมการณ์สูง (Aristocratic nationalism) เป็นส่วนใหญ่ โดยสามารถจำแนกในรูปแบบดังนี้

1) พระราชนิพนธ์ที่สะท้อนอุดมการณ์รักชาติ รูปแบบร้อยแก้ว

1.1) ประเภทบทความลงหนังสือพิมพ์

บทความพระราชนิพนธ์ลงบทความหนังสือพิมพ์ เรื่องโคลนติดล้อ ที่พระองค์ทรงอุปมา “โคลน” เป็นสัญลักษณ์ของอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติ เป็นการปลุกสำนึกพลเมืองให้ตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาสังคม และการร่วมกันสร้างชาติให้ทัดเทียมอารยประเทศอีกทั้ง “บทความนี้เป็นการชี้แนะแนวทางพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยดูรูปแบบจากอารยประเทศ แต่รักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ให้มากที่สุด (Tiwanit, 1988 อ้างถึงใน สุภัทร แก้วพัตร, 2019: 103) ซึ่งบทความพระราชนิพนธ์ เรื่องโคลนติดล้อ เป็นบทความลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งตอนที่ได้รับความนิยม คือ ตอน ความนิยมเป็นเสมียน ซึ่งหนังสือพิมพ์สยาม (สยามออบเซอร์เวอร์) ฉบับประจำวันจันทร์ที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2458 ได้นำมาตีพิมพ์อีกครั้ง โดยมีเนื้อหาโดยสรุป “ความนิยมเป็นเสมียน” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สะท้อนถึงการวิพากษ์สังคมไทยที่เยาวชนในยุคนั้นนิยมจะเป็นเสมียน เพราะมองว่าเป็นงานสะดวก มีเกียรติ และมั่นคง แต่พระองค์ทรงเห็นว่าค่านิยมดังกล่าวทำให้คนหนุ่มสาวละเลยอาชีพการผลิตและเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากทำให้แรงงานที่จำเป็นต่อสังคม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553: 19-24)

ด้วยเหตุนี้เอง พระองค์จึงทรงชี้ให้เห็นว่า การแสวงหางานที่ง่ายและมั่นคงอาจทำให้เกิดปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชาติ ซึ่งอาจก่อปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมในอนาคต ดังนั้นพระองค์จึงชี้ให้เห็นว่าการทำงานภาคการผลิตและแรงงาน สร้างคุณค่าที่แท้จริงต่อประเทศ พร้อมเสนอให้เยาวชนหันมาเห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในอาชีพที่ช่วยพัฒนาชาติบ้านเมือง

1.2) ประเภทสารคดี บทเหิงคติปลูกฝังแนวพระราชดำริทางอ้อม

พระราชนิพนธ์เรื่อง “ลัทธิเอาอย่าง” ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุป คือ พระองค์ทรงวิพากษ์พฤติกรรมของคนไทยที่นิยมความสะดวกสบาย มุ่งหวังการความสุขส่วนตัวมากกว่าการเสียสละเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ พระองค์เตือนถึงการเลียนแบบวิถีต่างชาติอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้คนไทยละเลยรากเหง้าวัฒนธรรมและหน้าที่ต่อแผ่นดิน (กรมศิลปากร, 2507: 31-38) อีกทั้ง ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน (2564) วิเคราะห์ว่า “ลัทธิเอาอย่าง” เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่ใช้เพื่อแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง โดยเน้นให้เห็นถึงอุดมการณ์รักชาติควบคู่กับการรักษาเอกลักษณ์ไทย พร้อมกันนั้น บทความจากกรมศิลปากรชี้ให้เห็นว่า ลัทธิเอาอย่าง เตือนสติสังคมไทยให้ไม่เลียนแบบต่างชาติโดยไม่ไตร่ตรอง ซึ่งถือเป็นการรักษาความมั่นคงด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ชาติ

พร้อมกันนี้ยังสอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ยิวแห่งบูรพาทิศ” นำเสนอข้อวิพากษ์ชาวจีนโพ้นทะเลในสยาม โดยใช้คำเปรียบเทียบ “ยิว” อันมีนัยเชิงเหมารวมจากตะวันตกว่าเป็นกลุ่มคนที่แสวงหากำไรส่วนตน ยึดโยงกับเครือข่ายทางชาติพันธุ์ และไม่ยอมผนวกรวมเข้ากับรัฐชาติ ทรงชี้ว่าลักษณะเช่นนี้เป็นภัยคุกคามต่อการสร้างเอกภาพของสยาม และกระตุ้นให้สังคมตระหนักถึงปัญหาความไม่จงรักภักดีของชนกลุ่มน้อย (เทพ บุญदानนท์, 2561; Wongsurawat, 2016; ศิลปวัฒนธรรม, 2563)

สรุปได้ว่า พระองค์ทรงใช้งานพระราชนิพนธ์เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการปลูกฝังค่านิยมรักชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของ “มหาธีรราชูปถัมภ์” โดยบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ลัทธิเอาอย่าง” มุ่งวิพากษ์พฤติกรรมคนไทยที่ยึดติดความสุขส่วนตัว ขาดความเสียสละ และเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่ไตร่ตรอง ซึ่งถูกตีความว่าเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เคารพรากฐานวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน “ยิวแห่งบูรพาทิศ” แสดงการวิพากษ์ชาวจีนโพ้นทะเลที่ไม่ผนวกรวมเข้ากับรัฐชาติ สะท้อนการตระหนักถึงภัยจากความไม่จงรักภักดีของชนกลุ่มน้อย งานเหล่านี้แสดงให้เห็นการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือเชิง Soft Power ที่โน้มนำค่านิยม ความรู้สึก และพฤติกรรมของประชาชนให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งเป็นแกนสำคัญของมหาธีรราชูปถัมภ์ในการสร้างความจงรักภักดีและเอกภาพของชาติไทยอย่างเป็นระบบ

2) พระราชนิพนธ์ที่สะท้อนอุดมการณ์รักชาติ รูปแบบร้อยกรอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์ร้อยกรองสำหรับการปลูกฝังค่านิยมรักชาติผ่านบทละครและกวีนิพนธ์ต่างๆ ผลงานที่โดดเด่น คือ สยามานุสสติ พระราชนิพนธ์โคลงเมื่อ พ.ศ.2461 ในห้วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เน้นหาเน้นการ “ระลึกถึงสยาม” ใช้กลวิธีโวหารซ้ำเพื่อปลุกใจ และถูกนำไปขับร้องเป็นเพลงปลุกใจ กลายเป็น “ปรากฏการณ์แห่งอารมณ์ร่วม” ที่รวมใจประชาชนและสร้างวาทกรรมชาตินิยม (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.; ศิลปวัฒนธรรม, 2564)

ด้านกวีนิพนธ์ที่ถูกใช้เป็นเพลงปลุกใจ เรานี้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เน้นว่าความเป็นไทยมิใช่เพียงสิทธิ์ หากคือหน้าที่ต่อปิตุภูมิ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยใช้โครงสร้างซ้ำและท่อนสร้อยเพื่อให้เหมาะแก่การร้องหมู่ ซึ่งนายเอื้อสุนทรศานาน ได้นำไปใส่ทำนองและเผยแพร่จนเกิดการร้องเชิงพิธีกรรม (ritualized singing) อันช่วยหล่อหลอมความผูกพันกับชาติ (ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์, ม.ป.ป.; ศิลปวัฒนธรรม, 2564) เช่นเดียวกัน ไทยรวมกำลัง ซึ่งปรากฏใน พระร่วง ตอนท่าย ก็สะท้อนอุดมการณ์รักชาติด้วยถ้อยคำเชิงคำสั่ง เช่น “ไทยรวมกำลังตั้งมั่น... จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวีเมือง...” เน้นหาเน้นการรวมพลังป้องกันประเทศ และเตือนว่าความแตกแยกภายในคือช่องโหว่ที่ทำลายความมั่นคง (กรมศิลปากร, 2507; Thai Literature Directory, ม.ป.ป.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระราชนิพนธ์ร้อยกรองเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมรักชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “มหาธีรราชูปถัมภ์” โดยบทพระราชนิพนธ์ สยามานุสสติ เน้นการระลึกถึงชาติ บรรพชน และหน้าที่พลเมือง ใช้ถ้อยคำซ้ำปลุกใจและถูกขับร้องเป็นเพลงเพื่อสร้างอารมณ์ร่วมชาตินิยม ขณะเดียวกัน บทเพลงจากกวีนิพนธ์ เรานี้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง, ไทยรวมกำลัง ต่างสะท้อนแนวคิดเรื่องความจงรักภักดี ความสามัคคี และการเสียสละเพื่อชาติ พระราชนิพนธ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็น “ปรากฏการณ์แห่งอารมณ์ร่วม” ที่หล่อหลอมประชาชนให้เกิดจิตสำนึกแห่งชาติ และรวมพลังปกป้องประเทศร่วมกันอย่างเป็นระบบ

3) กลวิธีเชิงวาทศิลป์ในการสร้างค่านิยมรักชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์บทละครพูด และบทละครพูดสลัปลำที่มีบทบาทเชิงอุดมการณ์ เช่น เวณีสาวนิช ที่แปลและดัดแปลงจาก *The Merchant of Venice* ของเชกสเปียร์ โดยปรับให้เข้ากับบริบทสังคมสยาม มุ่งเน้นประเด็นความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความสามัคคี อันสะท้อนคุณค่าพลเมืองและอุดมการณ์ชาติ (กรมศิลปากร, 2507; ศิลปวัฒนธรรม, 2022b) อีกทั้ง พระราชนิพนธ์ใช้กลวิธีวาทศิลป์อย่างเป็นระบบ ได้แก่ ถ้อยคำหรือภาพพจน์เร้าอารมณ์ โครงสร้างซ้ำ ท่อนสร้อย คำสั่งเชิงจริยธรรม ทำให้เกิดการจดจำแบบหมู่ (ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์, ม.ป.ป.) และการสร้างภาพศัตรูของชาติ วิพากษ์ความหย่อนยาน ซึ่งเป็นภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม โดยส่งผลกระทบต่อชนเฉพาะกลุ่ม เพื่อรวมศูนย์พลังรักชาติ (ชัชพันธ์ุ ยิ้มอ่อน, 2564; Wongsurawat, 2016) การวางกรอบ “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” ให้เป็นอุดมการณ์เดียวกัน ผ่านบทพระราชนิพนธ์ รัฐพิธี และสถาบันการศึกษา จนกลายเป็น “จารีตประเพณี” สมัยใหม่ (Hobsbawm & Ranger, 2012; Anderson, 2006) กลวิธีเหล่านี้ทำให้งานเขียนทำงานเป็น Soft power ที่ยั่งยืน

เมื่อศึกษาในระดับโครงสร้าง งานพระราชนิพนธ์ยังเกี่ยวพันหลักสูตรภาษาไทยและประวัติศาสตร์ในระบบการศึกษา ตลอดจนการร้องเพลงและการท่องจำในโรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ “เรียนรู้เชิงพิธีกรรม” อย่างต่อเนื่อง (Reynolds, 2011; กุลลดา เกษบุญชู มีด, 2554) ขณะเดียวกัน ในระดับสังคม ลูกเสือทำหน้าที่เป็นสถาบันที่สร้างทุน

ทางสังคมและเครือข่ายจิตอาสา ก่อให้เกิดวัฒนธรรมความร่วมมือร่วมใจและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2553; ศรีศักร วัลลิโภดม, 2547) ส่วนในระยะยาว แนวคิด “มหาธีรราชูปถัมภ์” ยังคงสถานะเป็นแม่แบบของการใช้วรรณกรรมและศิลปะการแสดงในฐานะนโยบายสาธารณะทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของญี่ปุ่นสมัยเมจิหรืออิตาลียุคสร้างชาติ เพื่อให้เห็นพลวัตของกระบวนการ “ยืม แปลง ยึดโยง” อันเป็นลักษณะร่วมของการสร้างชาติผ่านวัฒนธรรมในบริบทโลก (Anderson, 2006; Nye, 2004)

กล่าวโดยสรุป พระราชนิพนธ์ร้อยกรองและบทละครทั้ง สยามานุสสติ, พระร่วง, เรานี้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง, ไทยรวมกำลัง, ไทยสามัคคี, เวนิสวานิช, และ วิวาทพระสมุท มิได้เป็นเพียงงานวรรณศิลป์เพื่อความงดงามทางภาษา แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือปลูกฝังค่านิยมรักชาติและความสามัคคี ทำให้วรรณกรรมและการละครกลายเป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมในการสร้างชาติ และเป็นรากฐานสำคัญของอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่สืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

4) ผลกระทบและคุณูปการต่อสังคมไทย

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมค่านิยมและอุดมการณ์ชาตินิยม และยังคงมีอิทธิพลต่อมาจนถึงปัจจุบัน จากพระราชวิสัยทัศน์ที่ทรงใช้วรรณกรรมและศิลปะวัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์ทางความคิดที่ทรงพลัง โดยผลกระทบและคุณูปการสามารถวิเคราะห์ได้ในสามมิติสำคัญ ดังนี้

4.1) การปลูกฝังความจงรักภักดี พระราชนิพนธ์เชิงกวีนิพนธ์และบทละคร เช่น สยามานุสสติ และพระร่วง มีเนื้อหาย้ำถึงคุณค่าของชาติ และหน้าที่พลเมืองผ่านการใช้ถ้อยคำที่เร้าอารมณ์ สามารถดัดแปลงเป็นเพลงปลุกใจ ทำให้กลายเป็นเครื่องมือในการสร้าง “ความทรงจำร่วม” (civic remembrance) ที่เชื่อมโยงประชาชนเข้ากับอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.; ศิลปวัฒนธรรม, 2564) ผลลัพธ์ คือ การสร้างความจงรักภักดีเป็นคุณค่าหลักของสังคมไทย โดยฝังลึกทั้งในระดับความรู้สึกและการปฏิบัติจริง เช่น การร้องเพลงชาติ และการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ

4.2) การเสริมสร้างเอกลักษณ์และอุดมการณ์แบบชาตินิยม พระราชนิพนธ์ร้อยแก้วอย่าง โคลนติดล้อ, ลัทธิเอาอย่าง และลำดัด ทำหน้าที่เป็น “บทเรียนทางสังคม” โดยชี้ให้เห็นโทษของการขาดความรับผิดชอบ การเลียนแบบต่างชาติอย่างไม่ไตร่ตรอง และการมุ่งหาผลประโยชน์ส่วนตน ขณะเดียวกันพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง เช่น ไทยรวมกำลัง และ ไทยสามัคคี ก็เสนออุดมคติของพลเมืองที่มีวินัย เสียสละ และยึดมั่นในเอกภาพของชาติ (วรชาติ มีชูบท, 2553; ชัชพันธ์ุ ยิ้มอ่อน, 2564) สิ่งเหล่านี้ช่วยกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์รัฐชาติ และทำให้สังคมไทยมีเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมในการเผชิญกับภัยคุกคามจากภายในและภายนอก

4.3) อิทธิพลต่อการศึกษาและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน อิทธิพลของพระราชนิพนธ์ยังคงดำรงอยู่ผ่านการบรรจุในหลักสูตรการศึกษา วรรณคดีหลายเรื่อง เช่น สยามานุสสติ และ พระร่วง ถูกนำมาศึกษาในวิชาภาษาไทยและประวัติศาสตร์อีกทั้งบางส่วนยังถูกนำมาใช้ในกิจกรรมและงานพิธี สร้างรูปแบบการเรียนรู้เชิงพิธีกรรม (ritualized learning) ที่หล่อหลอมวินัยทางอารมณ์ และความผูกพันกับชาติ (ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ บทละครอย่าง เวนิสวานิช และ วิวาทพระสมุท ยังคงถูกนำมาจัดแสดงและตีพิมพ์ซ้ำอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความยั่งยืนของพระราชนิพนธ์ในฐานะ “คลังคุณค่า” ที่ทั้งสร้างความบันเทิงและปลูกฝังค่านิยมพลเมืองไปพร้อมกัน

ดังนั้น พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างผลกระทบทางสังคมไทยในวงกว้าง ทั้งการปลูกฝังความจงรักภักดี การเสริมสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม และการกำหนดทิศทางการศึกษา และวัฒนธรรมไทยในระยะยาว อันสะท้อนถึงคุณูปการในฐานะยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงทรงพลังจนถึงปัจจุบัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยน “ตัวหนังสือ” ให้กลายเป็น “โครงสร้างความทรงจำของชาติ” อย่างมีชั้นเชิง วรรณคดีของพระองค์จึงเป็นถ้อยคำที่ไพเราะ และมีกลไกทางสังคมและวัฒนธรรม สะท้อนพระปรีชาสามารถในการรับมือกับสถานการณ์โลก ผลลัพธ์สำคัญของยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมนี้คือการทำ “ค่านิยมรักชาติ” แปรเป็น “วินัยทางอารมณ์” (emotional discipline) และ “พิธีกรรมในชีวิตประจำวัน” (everyday ritual)

“มหาธีรราชโยบาย” เป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่พระองค์ทรงใช้วรรณกรรมเป็นพลังเชิง Soft Power เพื่อหล่อหลอมอุดมการณ์ความเป็นไทย พร้อมทั้งปลูกฝังคุณค่าความเสียสละ วินัย ความสามัคคี และหน้าที่พลเมือง การเผยแพร่ผลงานดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ค่านิยมชาติถูกนิยาม (define) สื่อสาร (diffuse) และฝังตัว (embed) ในชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งพระราชนิพนธ์ของพระองค์ทำงานผ่านกลไกสำคัญสามชั้น คือ ชั้นเนื้อหา ชั้นรูปแบบ และชั้นสถาบัน ในชั้นเนื้อหา พระองค์ทรงใช้วรรณกรรมเพื่อสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับชาติและหน้าที่พลเมือง พร้อมทั้งวิพากษ์พฤติกรรมที่บั่นทอนเอกภาพของสังคม เช่น การเห็นแก่ตัว และการละเลยหน้าที่ต่อบ้านเมือง ส่วนในชั้นรูปแบบ ทรงเลือกใช้กลวิธีทางภาษา เช่น โวหารซ้ำ ท่อนสร้อยที่ช่วยให้เนื้อหาถูกจดจำและเผยแพร่ได้ง่าย สุดท้ายในชั้นสถาบัน พระองค์ทรงผูกผลงานเหล่านี้เข้ากับรัฐ ก่อให้เกิด “พิธีกรรมทางอารมณ์ร่วม” ที่หล่อหลอมความจงรักภักดีอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการผลงานพระราชนิพนธ์ในหลักสูตรการศึกษา โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ควบคู่กับการเรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของวรรณกรรมในการสร้างอุดมการณ์ชาติอย่างรอบด้าน และส่งเสริมการสร้างสื่อร่วมสมัยถ่ายทอดเนื้อหาของพระราชนิพนธ์อย่างสร้างสรรค์ เช่น การจัดแสดงละครเวที หนังสือนิทรรศการ หรือพอดแคสต์ นอกจากนี้ควรมีการวิจัยต่อยอดในด้านการรับรู้ของผู้เรียนและประชาชน อีกทั้งควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศอื่นเพื่อเปิดมุมมองสากลต่อบทบาทของศิลปวัฒนธรรมในการสร้างสำนึกพลเมืองร่วมสมัย

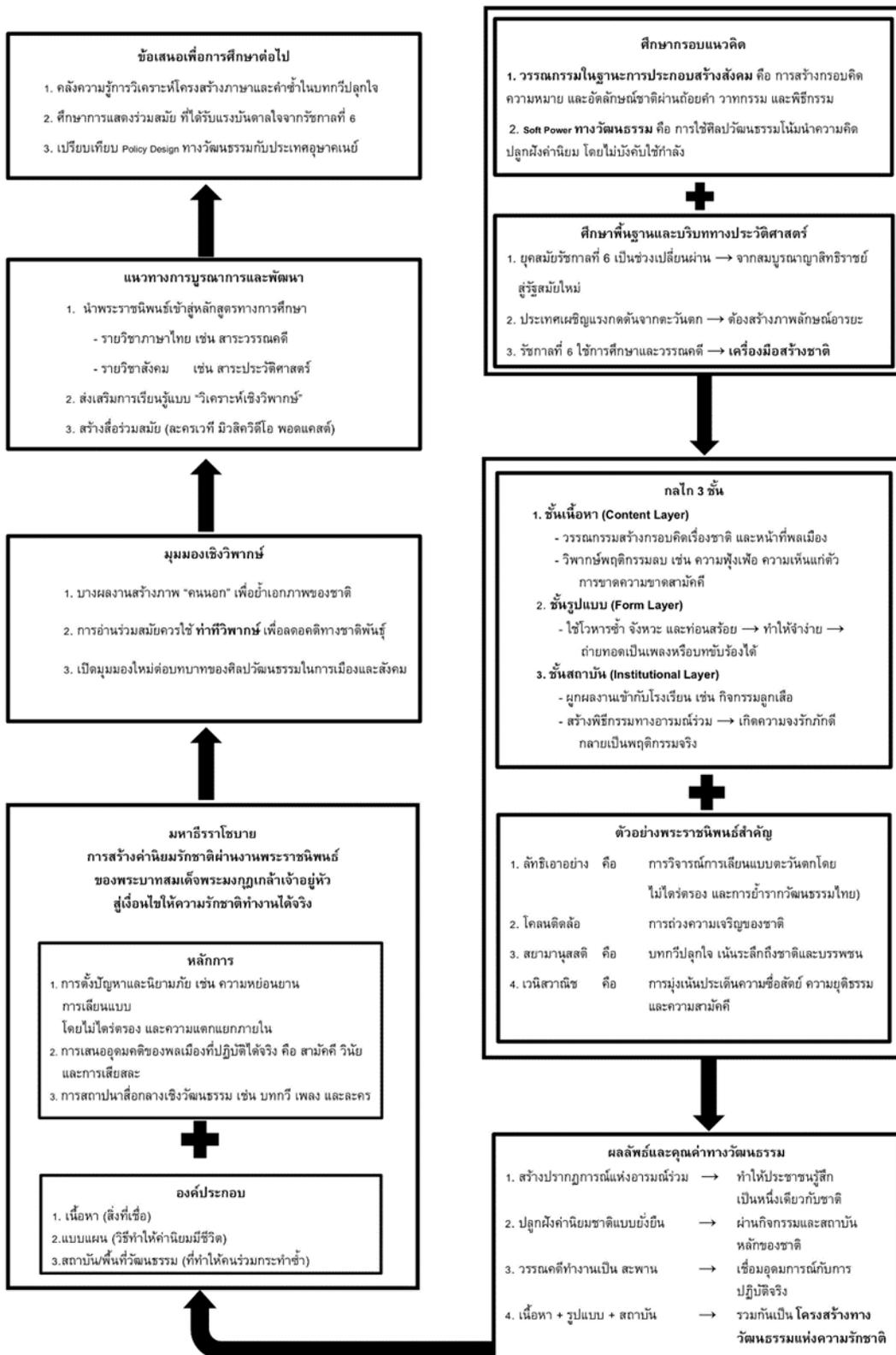
กล่าวโดยสรุป “มหาธีรราชโยบาย” แสดงให้เห็นถึงพลังของวรรณกรรม และศิลปวัฒนธรรมในการหล่อหลอมค่านิยมรักชาติผ่านการสื่อสารอย่างเป็นระบบ จนทำให้ประชาชนเกิดอารมณ์ร่วม พร้อมใจที่จะทำหน้าที่เพื่อชาติ และยังเป็นกรณีศึกษาสำคัญในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับการเมืองในสังคมไทย ดังนั้น บทเรียนเชิงอุดมการณ์จากพระราชนิพนธ์จึงสอนว่า “จะออกแบบเงื่อนไขให้ความรักชาติทำงานได้จริงอย่างไร” โดยวางหลักการอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ 1) การตั้งปัญหาและนิยามภัย เช่น ความหย่อนยาน การเลียนแบบโดยไม่ไตร่ตรอง และความแตกแยกภายใน 2) การเสนออุดมคติของพลเมืองที่ปฏิบัติได้จริง คือ สามัคคี วินัย และการเสียสละ และ 3) การสร้างสื่อกลางเชิงวัฒนธรรม เช่น บทกวี เพลง และละคร ให้เป็นพื้นที่ที่ผู้คนเข้าใจความหมาย จนค่านิยมเหล่านั้นหยั่งรากในจิตสำนึกสาธารณะ ผลงานพระราชนิพนธ์จึงเป็นเสมือน “สะพาน” ที่เชื่อมระหว่างอุดมคติกับการลงมือปฏิบัติ ความรักชาติในที่นี้จึงไม่ใช่เพียงความรู้สึกชั่วขณะ แต่เป็นโครงสร้างเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการผลิตซ้ำและสืบทอดอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้คุณูปการของพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ตระหนักว่า การสร้างค่านิยมในสังคมไทยต้องเดินพร้อมกันสามขา ได้แก่ เนื้อหา (สิ่งที่เชื่อ) แบบแผน (วิธีทำให้ความเชื่อนั้นมีชีวิต) และสถาบันหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม (ที่ผู้คนได้ร่วมกระทำซ้ำอย่างมีความหมาย) หากทั้งสามประสานกันได้ ความรักชาติจะเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในทุกย่างก้าวของประชาชนไทย การอ่านพระราชนิพนธ์ในวันนี้ จึงควรเป็นมากกว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ หากต้องอ่านให้ถึงวิธีคิดที่อยู่เบื้องหลัง ว่าทรงออกแบบค่านิยมให้สังคมไทยเรียนรู้และปฏิบัติอย่างไร จากนั้นจึงทดลองประยุกต์ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขร่วมสมัย เพื่อความเข้าใจศิลปะที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการรักษาเอกภาพและสร้างพลังร่วมให้ผู้คนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาติร่วมกัน บทกวี เพลง และละครของรัชกาลที่ 6 จึงเป็นแม่แบบที่แสดงให้เห็นว่าการปลูกฝังค่านิยมต้องอาศัย “รูปแบบทางวัฒนธรรม” ที่ทำให้ค่านิยมเหล่านั้นมีชีวิตจริง โดยมีข้อเสนอเพื่อการศึกษาต่อไป ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การทำคลังข้อมูลเกี่ยวกับบทเพลง หรือบทกวีพระราชนิพนธ์เพื่ออ่านโครงสร้างการย้ำซ้ำ

และคำสั่งทางอารมณ์ ประการที่สอง การศึกษาการแสดงร่วมสมัยที่นำแรงบันดาลใจจากรัฐบาลที่ 6 ไปปรับใช้ และ ประการที่สุดท้าย คือ การเปรียบเทียบ policy design ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านอาเซียน เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขความยั่งยืนของค่านิยมสาธารณะ

ฝั่งความคิดรวบยอด

มหาธีร์ราโชบาย การสร้างค่านิยมรักชาติผ่านงานพระราชพิธีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2507). *บทละครพูดคำกลอน เรื่องพระร่วง และแถลงเรื่องพระร่วงตามตำนานและโดยสันนิษฐานโบราณคดี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมศิลปากร. (2507). *บทละครพูดคำกลอน เรื่องลำตัด และบทพระราชนิพนธ์แนวสังคัมอื่นๆ ในรัชกาลที่ 6*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมศิลปากร. (2542). *บทปลุกใจเสือป่า และเทศนาเสือป่า*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2542). *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2563). *ลัทธิเอาอย่าง*. เว็บไซต์กรมศิลปากร. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th>.
- กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). *สยามานุสสติ: โคลงพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กุลลดา เกษบุญชู มีดี. (2554). *การเมืองไทยสมัยพระพุทธเจ้าหลวงถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *บทความหนังสือพิมพ์ เรื่อง โคลงติดล้อ ของ อิศวพาหุ*.
- ชนัญชิตา บุญหาะ และ ปัทมะกลางกุล น้าผึ้ง. (2561). กลวิธีการเสนอความคิดเรื่องความรักชาติในนิราศรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 25(2), 41-65.
- ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน. (2564). การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 11(1), 39-48.
- ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน. (2564). *พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 กับการสร้างวาทกรรมชาตินิยม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2549). *จาก 14 ถึง 6 ตุลา และทองปาน*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เทพ บุญตานนท์. (2561). พวกยิวแห่งบูรพาทิศ: ประวัติศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับชาวจีนโพ้นทะเล. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 25(2), 45-68.
- ธีร์จุฑา เมฆิน. (2558). *แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนตรี อุมะวิชนี. (2527). ป่อเกิดแห่งลัทธิชาตินิยมของรัชกาลที่ 6. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 5(1), 25-30.
- มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์. (6 พฤษภาคม 2021). *กองเสือป่า*. สืบค้นจาก <https://web.facebook.com/share/p/1677newQE3/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วชิราวุธวิทยาลัย. (2555). *พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอบพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทในการเฉลิมพระชนมพรรษา (พ.ศ.2453-พ.ศ.2467)*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วรชาติ มีชูบท. (2552). *พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- วรชาติ มีชูบท. (2553). *พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- สุภัทร แก้วพัตร. (2019). ความเป็นชาติไทยในโคลงติดล้อ ล้อติดโคลง และเรื่องสืบเนื่อง. *วารสารไทยศึกษา*, 16(2), 97-135.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2547). *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและแบบแผน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศิลปวัฒนธรรม. (2022a, ตุลาคม 6). *แนวคิด "ชาตินิยม" ใน บทละครพูดคำกลอน เรื่องพระร่วงฯ ของรัชกาลที่ 6*.
- ศิลปวัฒนธรรม. (2022b, มีนาคม 1). *"บทละครพูด" พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 เครื่องมือที่ทรงใช้สื่อสารกับสาธารณะ*.

- ศิลปวัฒนธรรม. (2563). *ชาวยิว เสมือน ชาวจีน ใน พกยิวแห่งบูรพาทิศ พระราชนิพนธ์ ร.6*. สืบค้นจาก <https://www.silpa-mag.com>.
- ศิลปวัฒนธรรม. (2564). “สยามานุสสติ” จากโคลงรัชกาลที่ 6 สู่เพลงปลุกใจ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สายป่าน ปุริวรรณชนะ. (2568). *สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า*. เว็บไซต์ชีวประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- สุนทร ชุตินทรานนท์. (2553). *กองเสือป่า: การเมืองและวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ 6*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2560). แนวพระราชดำริจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสาร เวียดนาม มหาวิทยาลัยศิลปากร (Veridian E-Journal, Silpakorn University)*, 10(3), 2601-2615.
- ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์. (ม.ป.ป.). *ฐานข้อมูลบทเพลงปลุกใจในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์. (ม.ป.ป.). *ตอนที่ 45 เพลงไทยสากลที่บ่งชี้มาจากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
- Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Revised ed. London: Verso.
- Barmé, S. (1993). *Luang Wichit Wathakan and the creation of Thai identity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (2012). *The invention of tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jackson, P. A. (2010). The ambiguities of semicolonial power in Thailand. In R. Harrison & P. Jackson (Eds.), *The ambiguous allure of the West: Traces of the colonial in Thailand* (pp. 37-56). Hong Kong: Hong Kong University Press.
- King Chulalongkorn. (n.d.). *พระราชประวัติรัชกาลที่ 6. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. Retrieved from <https://kingchulalongkorn.car.chula.ac.th>.
- Luehistory.com. (n.d.). *เสือป่า: กลุ่มผู้กล้าอาสาป้องกันชาติ*. Retrieved from <https://www.luehistory.com>
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: PublicAffairs.
- Reynolds, C. J. (2011). *National identity and its defenders: Thailand, 1939-1989*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Wongsurawat, W. (2016). Rethinking Thai nationalism and the Jews of the Orient. *Journal of Southeast Asian Studies*, 47(3), 430-450.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2025 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).